विपद जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति तथा रणनीतिक कार्ययोजना

तयारको लागि

जिल्ला स्तरीय कार्यशाला गोष्ठी

२६ फाल्गुण, २०७३

धनगढी, कैलाली

समूहगत अभ्यासका सुझावहरु

समूह कः बिपद् जोखिमको बुझाई (ज्ञान)

रणनीतिक क्रियाकलाप	**अपेक्षित उपलब्धि**	**समयावधि**	**जिम्मेवार निकाय**
पहुँचयुक्त सूचना, शिक्षा तथा संचार प्रणालीको विकाश गर्ने	विपद् सम्बन्धि जनचेतना बृद्धि हुनेछ	अल्पकालिन	जिल्ला शिक्षा कार्यालय, गा.पा., न.पा., विषयगत कार्यालयहरु, संचार माध्यमहरु
स्थानिय स्रोत व्यक्तिको क्षमता विकाश गर्ने	स्रोत व्यक्तिको क्षमता अभिबृद्धि हुनेछ	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा., गै. स. स., सामाजिक संस्थाहरु
समुदाय स्तरमा पहुँचयुक्त पूर्वसूचना प्रणालीको स्थापना र विकाश गर्ने	संकटासन्न समुदायले विपद् सम्बन्धि पूर्व जानकारी प्राप्त गरि पूर्वतयारीका लागि सक्षम हुनेछन्	अल्पकालिन	जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिती, गै. स. स., सामाजिक संस्थाहरु
विपद् जोखिम नक्शांकन गर्ने गराउने	विपद् जोखिमको जानकारी हुनेछ	अल्पकालिन	जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिती, विषयगत

रणनीतिक क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	समयावधि	जिम्मेवार निकाय
			कार्यालयहरु, गा.पा., न.पा.
स्थानीय निकायको अगुवाईमा नियमितरुपमा संकटासन्नता र क्षमता लेखाजोखा (भिसिए) पुनरावलोकन गर्ने	संकटासन्नता र क्षमताको अद्दावधिक जानकारी हुनेछ	अल्पकालिन	जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिती, विषयगत कार्यालयहरु, गा.पा., न.पा.
विभिन्न संरचनाको निर्माण गर्नु भन्दा पहिला त्यसको प्रकोपसंग जोडिएको विषय सम्बन्धि विस्तृत अध्ययन गर्नु पर्ने	संरचनामा प्रकोप जोखिमको जानकारी हुनेछ	अल्पकालिन	विषयगत कार्यालयहरु, गा.पा., न.पा.

समूह खः बिपद् जोखिम व्यवस्थापनको लागि बिपद् जोखिम शासनको सबलीकरण

रणनीतिक क्रियाकलाप	अपेक्षित उपलब्धि	समयावधि	जिम्मेवार निकाय
विपद् सम्बन्धि बिभिन्न नियम, कार्ययोजना, नियमावली र कार्यविधीहरु सहजरुपमा उपलब्ध हुने व्यवस्था गर्ने	कार्यविधी तथा निर्देशिका बारे समुदायस्तरमा जानकारी भै विपद् व्यवस्थापनमा सहजता हुनेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, सूचना तथा संचार मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
विद्यालयहरुमा विपद् व्यवस्थापन समितीहरु अनिवार्य रुपमा गठन गर्ने	विद्यालयहरुमा विपद् जोखिम तथा क्षति कम हुनेछ साथै विपद् सम्बन्धि जनचेतना बृद्धि हुनेछ	मध्यकालिन	शिक्षा मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय
विषयगत कार्यालयहरुमा विपद् Focal Person तोक्ने	सूचना प्रवाहमा सहजता आई विपद् व्यवस्थापनमा सहजता हुनेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, विषयगत मन्त्रालयहरु

स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समितीहरुमा अपाङ्गता भएका ब्यक्तीहरुको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्नुपर्ने	अपाङ्गता भएका ब्यक्तीहरुको जोखिममा कमी हुनेछ	अल्पकालिन	जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिती, संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय
बार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा विपद् व्यवस्थापन समितीलाई अनिवार्य प्रतिनिधित्व गराउने	विकाश आयोजनाहरुमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणको मूलप्रवाहीकरण हुनेछ	अल्पकालिन	रा. यो. आ., विषयगत मन्त्रालयहरु
स्थानिय निकायका कर्मचारीहरुको कार्य सम्पादन मूल्यांकन विपद् व्यवस्थापनका लागि गरिएका क्रियाकलापहरुसंग जोडिनु पर्ने	कर्मचारीहरुबाट प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन कार्य हुनेछ	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा., संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
विपद् व्यवस्थापनमा विशेष सहयोग पुऱ्याउने कर्मचारीहरुलाई पुरस्कारको व्यवस्था गर्नु पर्ने	कर्मचारीहरुबाट प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन कार्य हुनेछ	अल्पकालिन	संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
स्थानीय निकायबाट स्थानिय विपद् जोखिम ब्यवस्थापन योजना (एल. डि. आर. एम. पी) नियमित अद्यावधिक गर्नुपर्ने	स्थानिय विपद् जोखिम ब्यवस्थापन योजना समय सापेक्ष हुनेछ	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा.
स्थानीय निकायले विपद् व्यवस्थापनका योजनालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्ने	स्थानिय स्तरमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण हुनेछ	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा.
विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम संचालन गर्नका लागि केन्द्रिय स्तरमा तालिम केन्द्रको स्थापना गर्ने नीति तथा कार्यविधि बनाउने	विपद् व्यवस्थापन तालिम केन्द्रको स्थापना हुनेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय
विद्यालय पाठ्यक्रममा विपद् जोखिम ब्यवस्थापन सम्बन्धित बिषय समावेश गर्ने	विपद् जोखिम ब्यवस्थापन सम्बन्धि जानकारी हुनेछ	अल्पकालिन	शिक्षा मन्त्रालय

सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समितीको कार्य संचालन कार्यविधि निर्माण गर्नुपर्ने	विपद् व्यवस्थापन कार्य व्यवस्थित हुनेछ	अल्पकालिन	जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिती, गा.पा., न.पा.
समदाय स्तरमा आकस्मिक कोष र अन्न बैंक स्थापनाको लागि निर्देशिका र संचालन कार्यविधि निर्माण गर्नुपर्ने	समदाय स्तरमा आकस्मिक कोष र अन्न बैंक स्थापना हुनेछ	अल्पकालिन	जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिती, गा.पा., न.पा.
संकटासन्न समुदायले जग्गा बैंकमा धरौटीको रुपमा राखी सहुलियत ऋण पाउने व्यवस्था गर्नु पर्ने	संकटासन्न समुदायले सहुलियत ऋण पाउनेछन्	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, नेपाल राष्ट्र बैंक
खुला तथा सुरक्षित स्थान व्यवस्थापन गर्न निर्देशिका बनाउनु पर्ने	खुला तथा सुरक्षित स्थान व्यवस्थित हुनेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय
कोष परिचालनको लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र बनाउनु पर्ने	कोष पारदर्शि रुपले परिचालन हुनेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय
विपद् व्यवस्थापन समिती नियमित पुनर्गठन गर्नुपर्ने	समिती सक्रिय भै विपद्को अवस्थामा परिचालन हुनेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय
विषयगत कार्यदल नियमित पुनर्गठन गर्नुपर्ने	कार्यदलले विपद्को अवस्थामा सक्रिय भूमिका निर्वाह गर्नेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, विषयगत मन्त्रालयहरु
विपद् व्यवस्थापन समितीको क्षमता अभिबृद्धि गर्नुपर्ने	विपद् व्यवस्थापन समिती सक्षम हुनेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, विषयगत मन्त्रालयहरु
नदीले कटान गरेको जग्गामा लाग्ने राजश्व छुटको व्यवस्था गर्नु पर्ने	उत्थानशीलता विकाश हुनेछ	अल्पकालिन	अर्थ मन्त्रालय
नदीको किनारमा अव्यवस्थित वसोवासलाई निरुत्साही गर्न नीतिको निर्माण गर्नु पर्ने	संकटासन्नतामा कमी आउनेछ	मध्यकालिन	संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
नदीको जलाधार क्षेत्रको व्यवस्थापनको स्पष्ट नीति निर्माण गरि कडाई साथ लागु गर्नुपर्ने	जल उत्पन्न प्रकोप जोखिममा कमी आउनेछ	मध्यकालिन	जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन विभाग
स्थानीय निकायका कर्मचारीको कार्य सम्पादन विपद् व्यवस्थापनका लागि गरिएका क्रियाकलाप संग जोडिनु पर्ने	विपद् व्यवस्थापन प्रभावकारी हुनेछ	अल्पकालिन	संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय

विपद् व्यवस्थापनमा विशेष सहयोग पुचाउने कर्मचारीलाई पुरस्कारको व्यवस्था गर्नु पर्ने	विपद् व्यवस्थापन प्रभावकारी हुनेछ	अल्पकालिन	संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
स्थानीय निकायबाट स्थानिय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना (एल. डि. आर. एम. पी) नियमित पूनरावलोकन गर्नुपर्ने	स्थानिय विपद् व्यवस्थापन प्रभावकारी हुनेछ	अल्पकालिन	संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
स्थानीय निकायले विपद् व्यवस्थापनका योजनालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्ने	स्थानिय विपद् व्यवस्थापन प्रभावकारी हुनेछ	अल्पकालिन	संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
पूर्वसूचना रणनीति स्वीकृत गरि कार्यान्वयमा लैजानुपर्ने	पूर्वसूचना प्रभावकारी हुनेछ	अल्पकालिन	जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय
विपद् पूर्व तयारीमा लगानी बढाउने नीतिको व्यवस्था गर्नुपर्ने	विपद् पूर्व तयारी प्रभावकारी हुनेछ	अल्पकालिन	अर्थ मन्त्रालय, रा. यो. आ.
विद्यमान नीतिहरुको पूनर्संयोजन गरि एकीकृत नीति निर्माण गर्नुपर्ने	नीति नियमहरु सहजरुपमा उपलब्ध हुनेछ	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, विषयगत मन्त्रालयहरु

समूह ग: उत्थानशीलताको लागि बिपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानी

रणनीतिक क्रियाकलाप	**अपेक्षित उपलब्धि**	**समयावधि**	**जिम्मेवार निकाय**
जनचेतनामूलक कार्यक्रममा लगानी बढाउनु पर्ने	विपद्बाट हुने क्षति कम हुने	अल्पकालिन	सूचना तथा संचार मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय, संचार माध्यमहरु
विपद् अल्पीकरण योजना निर्माण गर्नुपर्ने, जस्तै जैविक तटबन्धन, बृक्षारोपण, बन जंगल संरक्षण आदि	बाढी, पहिरो, नदी नियन्त्रण हुने	दिर्घकालिन	बन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय, जल उत्पन्न प्रकोप

			व्यवस्थापन विभाग
जल तथा मौसम विज्ञान विभागलाई प्राथमिकतामा राखी पूर्व सूचना प्रणाली विकासमा पर्याप्त बजेट छुट्याउने व्यवस्था मिलाउँनु पर्ने	क्षति कम हुने	अल्पकालिन	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग,अर्थ मन्त्रालय, रा. यो. आ.
भवन निर्माण संहिता पालनाको लागि पुरस्कार तथा सँजायको ब्यवस्था गर्नु पर्ने	सुरक्षित आवास	अल्पकालिन	शहरी विकाश मन्त्रालय, गा.पा., न.पा.
कृषि, पशु तथा जीवन विमामा संकटासन्न समुदायको सहज पहुँचको व्यवस्था गर्नुपर्ने	पुनर्लाभ	अल्पकालिन	वीमा संस्थान, कृषि विकाश कार्यालय
कर्पोरेट सामाजिक जिम्मेवारी कार्यक्रम मार्फत विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा निजी लगानी बृद्धि गर्नु पर्ने	क्षति कम हुने	अल्पकालिन	नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ
बैंक तथा सहकारी मार्फत विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानीको लागि सहज व्यवस्था गर्नुपर्ने	जोखिम तथा क्षति कम हुने	दिर्घकालिन	नेपाल राष्ट्र बैंक, गरिबी निवारण कोष
विविध जिविकोपार्जनका उपायहरु बृद्धि गरि विपद् उत्थानशीलताको स्पष्ट खाका तयार गरि कार्य सञ्चालन गर्नु पर्ने	उत्थानशीलतामा बृद्धि हुने	मध्यकालिन	कृषि विकाश मन्त्रालय, पशु पन्छी विकाश मन्त्रालय, वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
सुधारिएको खेती प्रणाली तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहित गर्नु पर्ने	उत्थानशीलतामा बृद्धि हुने	मध्यकालिन	कृषि विकाश मन्त्रालय
विपद् जोखिम न्यूनीकरण कोषको व्यवस्था गर्नुपर्ने	जोखिम तथा क्षति कम हुने	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, विषयगत मन्त्रालयहरु, गा.पा., न.पा.
विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नुपर्ने	जोखिम तथा क्षति कम हुने	दिर्घकालिन	गृह मन्त्रालय, विषयगत मन्त्रालयहरु, प्राविधिक शिक्षालय

सवै स्थानीय निकायले अनिवार्य रुपमा आपत्कालिन बजेट निरन्तरता रहने गरि छुट्याउनु पर्ने	क्षति कम हुने	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा.
स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा रहेको आपतकालिन कोष सञ्चालन कार्य विधि हुनु पर्ने	कोष सञ्चालन व्यवस्थित हुने	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा.
स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिती (एल.डि.एम.सी) परिचालनको लागि आवश्यक बजेट छुट्याउनु पर्ने	क्षति कम हुने	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा.
ढल निकाशको उचित व्यवस्था गर्नुपर्ने	डुवानबाट क्षति कम हुने	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा.
अपाङ्गमैत्री संरचना निर्माण गर्नुपर्ने	क्षति कम हुने	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा., शहरी विकाश मन्त्रालय, शिक्षा मन्त्रालय, स्वास्थ्य मन्त्रालय, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय
सामुदायिक वन तथा सहकारीहरुलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानीको लागि प्रोत्साहित गर्नु पर्ने	जोखिम तथा क्षति कम हुने	दिर्घकालिन	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
बाढी उत्थानशील वालीको छनौट तथा कृषि प्रविधिको विकास गर्नुपर्ने	उत्थानशीलतामा बृद्धि हुने	दिर्घकालिन	कृषि विकास कार्यालय
बाढी उत्थानशील अन्न भण्डारणको व्यवस्था गर्नुपर्ने	उत्थानशीलतामा बृद्धि हुने	अल्पकालिन	गा.पा., न.पा.

समूह घः प्रभावकारी प्रतिकार्य र पुनर्लाभ, पुनः स्थापना तथा पुनः निर्माणमा "अझै राम्रो निर्माण" का लागि बिपद् पूर्वतयारीको सुदृढीकरण

रणनीतिक क्रियाकलाप	**अपेक्षित उपलब्धि**	**समयावधि**	**जिम्मेवार निकाय**
जिल्ला स्थित सबै सरोकारवालाहरुलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धि नीति, कार्ययोजना तथा कार्य संचालन विधीबारे जानकारी गराउने	सरोकारवालाहरु नीतिगत रुपमा सचेत हुनेछन्	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश

			मन्त्रालय
एकिकृत नीति/कार्यक्रम निर्माण	विपद जोखिम न्यूनिकरण र जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी एकिकृत नीति तयार भएको हुने	अल्पकालिन	वातावरण मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
जिल्ला स्तरमा समावेशी सूचना केन्द्र स्थापना	समावेशी सूचना उपलब्ध हुने	अल्पकालिन	जि.वि.स.
पूर्वानुमानमा आधारित जिल्ला स्तरिय पूर्व तयारी गर्ने	सामुदायिक सचेतना वृद्धि भई प्रभावकारी प्रतिकार्य हुने	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय
पहुचयुक्त आश्रय स्थल निर्माण गर्ने (संकटासन्न क्षेत्रमा)	सुरक्षित आश्रय स्थलमा सरल पहुँच हुने	अल्पकालिन	संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
आधारभूत तालिममा नै खोज तथा उद्धारको शिक्षा अनिवार्यता गराउने साथै सामुदायिक विपद व्यवस्थापन समितिको क्षमता वृद्धि र समन्वय गर्ने	दक्ष जनशक्ति उत्पादन हुने	दिर्घकालिन	गृह मन्त्रालय
तालिम प्राप्त जनशक्तिलाई प्रविधियुक्त उपकरण तथा सामग्रीहरुको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।	प्रभावकारी प्रतिकार्य हुने	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय
समावेशी विपद व्यवस्थापन कार्य योजना निर्माण	समान सहभागिता र क्षमता अभिवृद्धि हुने	अल्पकालिन	स्थानीय/गृह
भवन निर्माण संहिताको प्रभावकारी कार्यन्वयनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि साथै कडाईका साथ लागु गर्ने ।	सुरक्षित भवन निर्माण र जोखिम न्यूनिकरण हुने	अल्पकालिन	शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग
स्थानीय स्तरमा सुरक्षित भण्डारको स्थापना गरी आवश्यक पर्ने सामाग्रीको भण्डारण गर्ने	उद्धार सामाग्रीको उपलब्धतामा सहज हुने	अल्पकालिन	जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिती
भू-उपयोग नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन	सुरक्षित बसोबास निर्माण हुने	अल्पकालिन	स्थानीय तह
समुदायमा रहेका विभिन्न विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरुलाई	क्षमता अभिवृद्धि हुने	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, संघीय

विभिन्न क्षमता अभिवृद्धि तथा पूनर्ताजगीका तालिमको व्यवस्था			मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
मौसम पूर्वानुमानको सूचना तथा बाढी पूर्वसूचना समुदाय सम्म पुऱ्याउने एक संयन्त्रको विकास गर्ने	समुदाय जोखिमबारे सुसूचित हुने	अल्पकालिन	जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, गृह मन्त्रालय
विभिन्न (शिक्षा, स्वास्थ्य, खाद्यान्न र सुरक्षा सम्बन्धि) कृत्रिम घटना अभ्यासको निरन्तरता गर्ने	प्रतिकार्य क्षमता अभिबृद्धि	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
संकटासन्न क्षेत्रमा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयलाई स्वास्थ्य सम्बन्धि सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी र व्यवस्थापन गर्न बजेट सहित जिम्मेवारी दिनुपर्ने	स्वास्थ्य जोखिम न्यूनिकरण हुने	अल्पकालिन	स्वास्थ्य मन्त्रालय
समुदाय स्तरमा जडान गरिएका पूर्व सूचना सञ्चार सामग्रीको मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवार निकाय तोकिदिनु पर्ने	पूर्व सूचना सञ्चार प्रभावकारी हुने	अल्पकालिन	संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
विपद् पश्चात वा सामान्य समयमा विभिन्न फोहर व्यवस्थापनको लागि आवश्यक नीतिको व्यवस्था गर्नु पर्ने	फोहर व्यवस्थित हुने	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय
खुल्ला क्षेत्रको पहिचान र व्यवस्थापन गर्नु पर्ने	आश्रयस्थल उपलब्ध हुने	अल्पकालिन	गृह मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानिय विकाश मन्त्रालय